

Egy kisszerű I/isten kisszerű világa, amelyben mi magunk is élünk

Kapcsolódó tanulmány *A megvénhedt Isten* című verseskötethez

Petőcz András *A megvénhedt Isten* címet, illetve ezzel együtt az *(újabb versek)* alcímet viselő verseskötete¹ szintetizálja mindazt, amit a kiváló költő az elmúlt negyven évben a költészetéről, és bizvást állíthatjuk, vele szoros összefüggésben az emberi létezésről megtudott. Az avantgárd felől a posztmodernen át érkezett, *ezer arccal és ezer alakban* megszólalni képes², kétségtelenül sokoldalú és sokhangú, sokféle műfajt és lírai megszólalásmódot sikerrel kipróbált Petőcz legújabb líráját a kifejezett nyelvi minimalizmus, bölcs letisztultság és kinyilatkoztatásszerű, szentenciózus hangvétel jellemzi, amely elemi erővel tudósít a minket körülvevő világról.

Szintetizáló kötetét a költő egy Meditatív költeménnyel, afféle lírai programmal kezdi, ezt pedig egy bibliai, a Királyok könyvéből vett mottó követi: „*Mikor pedig megvénhedt és megöregedett Dávid király, bár leplekkel takargatták be, mégsem bírt felmelegedni.*” Ezt követően a kötetet három nagyobb ciklusra osztotta fel – cikluskomponáló képessége egyébként már szinte minden korábbi verseskötetében is megmutatkozik³ –, ezek közül első az *Idegen tárgyak* címet viseli, melyet legtalálébban talán a külvilágtól, a szűkebb környezettől, illetve a félreérthetetlenül kelet-európai és magyar valóságtól való elidegenedés ciklusaként olvashatunk. Mottója ugyancsak a *Királyok könyvéből* való, a megidézett bibliai történet pedig kollektív megvakulás büntetéséről szól: „*És mikor azok hozzá lementek, könyörgött Elizeus az Úrnak, mondván: Verd meg ezt a népet vaksággal! És megveré őket vaksággal az Elizeus kívánsága szerint.*” Ennek a borúlátó és elidegenedéssel teli

helyzet- és viláértékelésnek egyik legeklatánsabb, legerősebb darabja talán a *Megfáradt ország* című vers, melyet érdemes teljes terjedelmében idéznünk:

Megfáradt ország

Megfáradt országot, járok, körülöttem fáradt, szomorú arcok,
szomorú arcok körülöttem, reménytelen pillantásokkal méregetnek,
méregetnek egyre, azt nézik, mitől is van bennem még erő,
erő, amely segít a lábaimat felemelni, vagy széttárni karjaimat.

Néha-néha csak éppen elfeküdni volna jó, mozdulatlanul nézni,
nézni bele a távolságba mintegy, belelélegezni a nagyvilágba,
a nagyvilágba, amely olyan messzire van tőlem, mint az égbolt,
az égbolt, amely pont olyan kék a nyári napon, mint egykor.

Olyan távoli minden, mondom, annyira szomorúan távoli.
Figyelek bele a messzi zajokba, mindabba, ami elhallik
hozzám, és nézem, hogyan hullik darabokra mindaz, ami régen,
vagy nem is olyan régen, még egész volt, kerek egész.

Megfáradt országot járok. Néha kiabálok az üres levegőéggel,
kiabálok, mint a bolond nő a szomszédomban, aki nagy zsákokat
cipel, amikor elhagyja otthonát, cipeli magával értékeit, félve,
remegve attól, hogy nem térhet már haza soha többé.

Poétikai és líraretorikai szempontból viszonylag egyszerűen megkomponált, mégis igen erőteljes, a szerző egyéni hangján megszólalni képes, négyszer négysornyi filozofikus-világmegnevező prózavers. A lírai én kristálytisztán értékel és gondolkodik, nem fűz több magyarázatot a kortárs magyar valósághoz, mint amennyi szükséges, az olvasó pedig kétségkívül megérti, miről is van szó, és egyúttal magára és az őt körülvevő realitásra ismer a sorok között... A ciklusban egyébként ugyanezt

a gondolatmenetet folytatják a hasonló szerkesztési elvek alapján működő, *Szomorú ország, A Hazugok földjén* című versek is, melyek egyúttal a kortárs magyar közéleti-politikai-közösségi költészetnek, ha létezik ilyen, (persze általános érvennyel, anélkül, hogy aktuálpolitikai szólamokat kezdenének el puffogatni) is új hangvételt kölcsönöznek.⁴ A valamivel optimistább, ám ugyancsak kinyilatkoztatásszerű, már-már a zen buddhista kóanok retorikájának letisztultságát idéző, ugyancsak erős költemény e ciklusból a Mondatok a szabadságról, melyet ismét csak érdemes teljes terjedelmében idéznünk, hogy *beszéljen* maga az elemző szöveg felett / helyett:

Mondatok a szabadságról

Ki szabadságot akar,
az szabadságot akar
egyszerű szavakkal,
vagy csak szavak nélkül.

Ki szabadságot akar,
az szabadságot akar,
ha hidat foglal, azzal,
ha tiltakozik, azzal,

hogy szóvá meri tenni,
mi szeretne lenni,
vagy, hogy mi a gondja,
hirtelen kimondja.

*

A szabadság ott van
a sárga rózsában,
a szabad madárban,

ki az égbe repül.

*

A szabadság ott van
mindenféle tettben,
a vágyban,
és az ágyban,

hogy nem közli senki,
miképp kell szeretni,
s főleg hogyan,
és boldogan

miként is élhetek.

Nem írhatnak elő
tevékenységeket,
parancsba
sem lehet adni,

hogy sikert sikerre halmozunk,
nem érdemes.

Ki szabadságot akar,
az szabadságot akar
haragos szavakkal,
vagy tán szavak nélkül.

*

A szabadság ott van

sok-sokezer tárgyban,
különböző színben,
és a változásban,

abban, hogy a bőröd
milyen árnyalattal
mutatja az ősöd,
és az érintése

éppen ma miféle.

Nem mondhatja senki,
papírt kell szerezni
ahhoz, hogy a társam
közös háztartásban
velem legyen.

*

Ki szabadságot akar,
az szabadságot akar,
mintha sziklára lép,
hogy messzire lásson.

*

A szabadság ott van
a sárga rózsában,
és a tulipánban,
meg az elmúlásban.

Szabad lesz az élet,
szabad lesz a madár,
az a szép közöttünk,
aki szabadon jár.

*

A szabadság ott van
minden gesztusodban,
ahogy a magasba emeled
a tekinteted,

ahogy eldadogod,
vagy talán suttogod,
mi az akaratod,
az lesz a szabadság.

És szabadság van abban
a vágyakozásban,
hogy jobban élhess végre,
tartozásod majdan

felírhasd az égre:
ebben szabadság van.

*

A szabadság ott van
a piros rózsában,
a kék nefelejcsben,
a megújulásban.

Ki szabadságot akar,
az szabadságot akar
egyenes szavakkal,
vagy amit tesz, azzal.

*

Ott van a szabadság
a mozdulatodban,
ahogy a tenyered
szüleid sírjára helyezed,

s könnycseppet hullajtasz
a talajra,
amiből egykoron kinőtt
őseid sarja,

ez lett a szabadság.

Apró ékszer neked,
viszont a hiánya:
magad pusztulása.

E pár kóan-mondatban gyakorlatilag minden benne van, amit egy költő az irodalmi nyelv erejével képes elmondani a szabadság – sokak által persze másként és másként értelmezett – fogalmáról, a lehető legáltalánosabb és egyetemesebb szabadságfogalmat használva, ragadva meg. Itt sincs felesleges beszéd, csak minimalista metaforák, gondosan megválogatott, patikamérlegen kimért, kellő súllyal bíró szavak. E vers a reménysugár a mottó által sugallt kollektív vakságban és egyetemes elidegenedés-élményben, a ciklus további verseit pedig – többek között

Ámos Imrének, Weöres Sándornak vagy épp Takács Zsuzsának dedikált költeményeket – pedig ugyancsak az elidegenedés és az elmúlás atmoszférája hatja át.

A verseskötet második ciklusa az *Ott, a szomszédban* címet viseli, mottóját pedig ezúttal Jeremiás könyvéből kölcsönzi: „*Bizony én mezítelenné teszem Ézsaut, titkait kijelentem, és el nem rejtőzhetik, magva elpusztul, és atyjafiai és szomszédai sem lesznek.*”. E ciklusban lép színre a könyv címét kölcsönző *megvénhedt Isten*, egy igen csak esendő és emberi istenfigura, aki a laza költői narráció szerint nem más, mint a költői beszélő szomszédja / ismerőse, mindenesetre egy olyan számos alakban, ám jellemzően megtört, megfáradt öregember képében megjelenő figura, akit a lírai narrátor igen gyakran lát, akivel igen gyakran találkozik. Az Isten nem egy versben egyenesen hajléktalanként, vagy legalábbis hajléktalanság közeli létállapotban leledző öregemberként jelenik meg, miként arról a *Nézem, ahogy az Isten* című vers is tanúskodik:

Nézem, ahogy az Isten

Nézem, ahogy csámborog az Isten
a sápadt uccán végestelen végig,
kezében palackkal. Gyöngye lőre,
mit hajnalonta iszogat a nép itt,

ez van nála is, szőlőt nem látott,
vegyszerből készített, pancsolt bor csupán:
ettől mámoros, s ettől is hiszi,
hogyan csodára képes minden délután.

Reggel hosszan, nyitott szájjal alszik,
mint minden férfi, aki ad magára.
Álmában is a világot vigyázza.

Barackot fogyaszt majd, folyékony kajszit:

a pálinka minden mulatsága.

Így készül az Isten a halálra.

Ironikus és profán, az Istent mint szent és mindenható entitást erősen deszakralizáló, már-már blaszfémiába átcsapó sorok és metaforák ezek, amelyben egy utcán zavartan járkáló, olcsó bortól bódult, többek között paradox módon saját halálára (de hiszen Isten halhatatlan és örökkévaló, vagy ebben a magából kifordult világban már mégsem?!) készülő öregember képében láthatjuk igen erőteljesen az Istent. A megtört, túlságosan is emberi, kisszerű és gyarló Isten (vagy éppenséggel kisbetűvel: isten – kellene már írunk, hiába írja a költő nagyvonalúan még mindig nagybetűvel?) persze nem más, mint a költői beszélő szkepticizmusának, csalódottságának, kiábrándultságának megtestesítője, afféle magyarázat arra, miért és hogyan is hagyhatta el Isten a létező teremtet világot? *A hajléktalan Isten* című versben a gondolatmenet még szélsőségesebb metaforákkal folytatódik:

A hajléktalan Isten

A szállóra eljött megint az Öreg,
májfoltos kezében műanyag pohár,
suttogják, ő, aki a fiát keresi,
és miatta olykor visszajár.

Fehér szakálla van, loboncos haja,
nem láthatsz rajta különlegest,
bakancsát a vaságy mellé teszi,
s elnyugszik, hogyha leszáll az est.

Mondják azt is, hogy mindenható,
hogy ő lesz, aki mindenkin segít,

ha majd nagy lesz itt a baj.

Nem tudom, hogy igaz-e mindez,
de tény, hogy a léptei alatt
recseg a padló, omlik a talaj.

Itt az Isten már nem csupán a sejtetés szintjén, hanem kimondottan hajléktalan és nincstelen figura, aki immár egy hajléktalanszállón húzza meg magát, kezében ismét olcsó, rossz minőségű bort szorongat, aki ugyan teremtő-csodatévő képességei egy részét még megőrizte, hiszen még beszélnek róla, hogy ha nagy baj éri az emberiséget, majd ő csodát tesz, segít, ám minden vele kapcsolatos információ bizonytalan. Miként azt a lírai narráció felveszi, talán a fiát, Jézus Krisztust keresi, aki meghalt az emberiség bűneinek bocsánatáért, ám csupán annyi bizonyos, hogy az Isten valamilyen oknál fogva igen emberi alakot öltött, és meglehetősen megfáradtnak, elagottonak, Nietzschével szólva *túlságosan is emberinek* néz ki, önmagam karikatúrájaként van csupán jelen a saját maga által teremtett világban. A költői beszélő egyes költeményekben olykor csak szemléli és ábrázolja az Istent, vagy legalábbis általa annak gondolt alakot, másutt viszont személyes és közvetlen kapcsolatba kerül vele, miként arról például a ciklus utolsó verse, a *Velem van az Isten* című vers is tanúskodik:

Velem van az Isten

Itt ül a szobámban,
velem van az Isten.
Fiatal az arca,
öregebbnek hittem.

Öregebbnek hittem
a Teremtő Urat,

nézem, ahogy csendben,
piros borral mulat.

Piros borral mulat,
nyugtatgat és lázít,
áldja meg a Jó Sors,
ahogy kvaterkázik.

Ahogy kvaterkázik,
úgy telik az idő.
Én öregebb leszek,
fiatalabb lesz ő.

Végül köszöntöm majd
az újszülött Istent,
mikor ő üdvözöl,
meghalok itt, lent.

De most együtt iszunk,
épp az én szobámban,
„látod, élet vagyon,
s nem hűvös halál van”

így beszél az Isten,
emeli poharát,
kicsit viccelődik,
mert a szívembe lát.

*

Velem van az Isten,

éppen velem iszik:
magában danolgat,
merthogy részeg picit.

Az Isten ironikus-deszakralizáló költői ábrázolása persze itt sem marad el, hiszen a teremtő nem mást cselekszik, mint a költői beszélővel borozik és le is részegedik, ismét emberi, túlságosan is emberi alakban, azonban nem öregemberként jelenik meg, mint a korábbi szövegekben, hanem paradox módon a lírai beszélőnél mindenképpen fiatalabb, bár közelebről meg nem határozott korú férfiként. Petőcz András költői beszélője itt is igen paradox játékot űz, ugyanis azt az élményt fogalmazza meg versében, hogy ember és Isten, költői beszélő és mindenható vendége egymáshoz képest fordítva öregszik, és míg a halandó ember egyre öregebb lesz, s egyre közelebb kerül a szükségszerű elmúláshoz, úgy válik a halhatatlan és örökkévaló Isten egyre fiatalabbá. Furcsa és eredeti, a zsidó-keresztény kultúrkör istenképéhez képest inverz istenábrázolás ez, hiszen az általunk, többnyire közép-kelet-európai olvasók által ismert, vagy legalábbis ismertnek vélt istenfogalom teremti és adja, nem pedig elveszi az (egyébként persze szükségszerűen véges) életet, és semmiképpen sem táplálkozik és nyeri erejét a halandó ember elmúlásából, miként Petőcz András inverz istenábrázolása azt sejteti velünk. Bizonytalan, szkeptikus, és minden humor, irónia ellenére adott esetben pesszimista istenábrázolás ez, melyben a teremtő Isten nyilván nem mást testesít meg, mint a megnyilatkozó ember elmúlástól való ősi és természetes félelmét...

A kötet harmadik, egyúttal utolsó ciklusa grandiózus és negatív asszociációkat sejtető címet visel: A lezárult idő, mottója pedig ugyancsak a Bibliából való, ezúttal a *Zsoltárok könyvéből*, ám a mottó a címmel és a korábbi mottókkal ellentétben sokkal pozitívabb tartalmú, s Isten örökkévalóságát hirdeti: „*A Sionról, amelynek szépsége tökéletes, fényeskedik Isten.*” A lét- és világösszegző, az emberen és az őt körülvevő világról továbbra is igen határozott és negatív értékítéletet mondó ciklus nyitóverse, az *Ahol háború van* címet viselő szöveg a korábban is bravúrosan és eredményesen működő kóan-retorikával mond félreérthetetlen költői véleményt az

emberi létmód egyik legborzalmasabb jelenségéről, a sajnos a világ kevésbé szerencsésebb részein még napjainkban is általánosnak számító háborúról:

Ahol háború van

Ahol háború van,
ott polgárháború van,
polgárok tüzelnek
valamiféle állam
állampolgáira.

Ahol polgárháború van,
ott háború van,
fegyverekből lőnek,
fegyveresekre,
vagy fegyvertelenekre.

Éjszaka alszik, aki alszik,
sörétes puskát nem emel senkire.

Csak a gyermek nem alszik,
aki fél, helyette farkaszemet néz
a gyilkos szándékú ismeretlennel.

Csak a gyermek nem alszik:
nagy kerek szemével bámul,
s nem érti a sötétség beteges,
ostoba démonait.

Ezek a sorok sem igazán kívánnak mélyebb értelmezői kommentárt, hiszen a költő oly módon komponálta meg őket, hogy képesek saját tartalmukat a mindenkori

olvasónak maradéktalanul elmondani, *magukért beszélni*. A ciklus további részében Petőcz András az antikvitáshoz nyúlik vissza, s több vers erejéig megszemélyesít két retorikai-esztétikai-filozófiai fogalmat, mégpedig a *pátoszt* és az *ethoszt*. Ennek a fogalom-megszemélyesítésnek igen jó példája a Levél Pathoszhoz című költemény:

Levél Pathoszhoz

Pathosz, egykori küzdő, nevedben
gyilkosok sétálnak utcáinkon,
gépkarabélyokat lóbálnak,
mikéntha phallosokat.

Háborúban élünk, az ölés
tudományát PhD-fokozaton
oktatják beszűkült agyú
professzorok, és szavaikhoz

Téged rendelnek hozzá, Pathosz,
s Te tűröd ezt, sőt, hiúságotat
ezzel a ténnyel kényezteted.

Ethosz! Ő az, akit a helyedbe várunk,
hűvös nyugalma biztonságot ad,
túlzott indulataid messzire űzi

Ugyancsak borúlátó és ironikus, ámde filozófiai mélységű megállapítása ez annak, hogy a pátosz mint esztétikai élmény és kategória hogyan társul példának okáért a hadviseléshez, az emberek iparszerű és intézményesített egymás általi legyilkolásához, s rávilágít egyúttal arra is, mindennapi emberi életünkből mennyire hiányzik, távol van az *ethosz*, az erkölcsös magatartást, a jó és a rossz közti különbség megtételének ösztönös képessége. A további versekben a költői beszélő egyetlen

barátjaként és utolsó mentsváraként jelenik meg – és itt keveredik és utal egymásra többszörösen Petőcz András költői és prózaírói életműve – a szerző egyik mesés elemekkel átszótt, mágikus realista kisregényének⁵ hőse, az *Egészen Kicsi Kis Létező*, aki egyébként valószínűleg nem más, mint a költő legkisebb lányának alteregója (neki dedikálta ugyanis azonos című prózakötetét):

Séta a Létezővel

Sétálgatok a sápadt uccán,
velem van épp a Létező,
körültünk minden nedves,
síkos és hideg:
kapualjból idegen lép elő.

Nincs nálam fegyver, semmiféle,
harcom megvívni nem tudom,
újból, s újból támadhatnak
mindazok, akik
megtámadtak egy szürke hajnalon.

Régen volt ez! A sápadt uccán
védtelen botorkálhat ő,
mégis győztes, mégis erős
egyetlen társam:
az Egészen Kicsi Kis Létező.

Felemelt fejjel megyek tovább,
nem érint meg harsány szavuk,
és az ucca olyan csendes,
mint vihar előtt

bezárt ablakok, spaletták, kapuk.

Az Egészen Kicsi Kis Létező az azonos című kisregényben sem más, mint az (egyébként reneszánszkori festőművész) én-elbeszélő (fogadott?) lánya, akit a világon a legjobban szeret, és aki voltaképpen egyedüli támasza az őt körülvevő, igencsak könyörtelen, csalódást csalódásra okozó világban. Petőcz András lírai beszélője itt ezt a gondolati ívet fűzi tovább, féleérthetetlenül kimondva, hogy a hányatott sorsú ember utolsó mentsvára talán rokonai, családtagjai szeretete lehet, ez pedig minden viszontagság ellenére hatalmas erőt képest adni. A ciklus címét kölcsönző, annak, és persze egyúttal az egész kötet utolsó verse, *A lezárult idő* nem más, mint filozofikus mélységű költői számvetés, mely ha nem is könnyen, de elfogadja az emberi lét végességének természetességét és szükségszerűségét:

A lezárult idő

Valamit kezdenem kellene mindazzal,
ami mostanság hajnalban körbevesz engem.

Úgy négy óra tájban arra riadok, arra
a furcsa gondolatra, hogy hamarosan meg fogok halni.

Nem a halál ténye izgat, nem is az azt megelőző
és nyilvánvalóan elkerülhetetlen szenvedése,
hanem, hogy nem, hogy egyáltalában nem
végeztem el a feladatomat, amiért itt, és most,
és mindörökké és ebben a pillanatban ---

Émelygés fog el, hajnalonta, valamiféle korai jele ez
testem leépülésének. Nem félek, nem szorongok,
csak az elvégzetlen munka idegesít, mindaz, amit
megtehettem volna, de – valamiért – nem tettem meg.

Annyira szeretném, hogy több időm legyen!

Időhegyeken szeretnék keresztülgázolni, és
gondolatban már meg is teszem, időhegyek
magasodnak elélem, és megmászom a magasba
nyúló időcsúcsokat, és az elvégzett munka
lobogóját tűzöm ki hihetetlen magasságokban,

aztán még időóceánok is hevernek a lábaim
előtt, és én átúszom ezeket a tengereket, és
így magamhoz ölelem mindazt, ami idő,
a hegyeket, meg a végtelen óceánokat, mert
hatalmasabb vagyok még náluk is.

És felriadva, mégis kábán, félálomban azon
töpregek, miért is alakult minden úgy, ahogyan
éppen alakult, és miért is olyan végtelenül és
szorongatóan időhiányos körülöttünk minden.

Amikor reggel megjelennek az első napsugarak,
lehunyom a szemem, és kissé elszomorodom,
túl vagyok egy újabb éjszakán, mondom magamban,
és nem vagyok túl mindenféle, ótvaros gondon.

Látod, az időt, a régi barátot, aki veled haladt,
elveszited , mondom magamban, és lassan közelít
a perc, a lezárult idő, valamiféle utolsó pillanat.

Jelentékeny kortárs létösszegző költemény, melynek szerzője kétségtelenül sokat tud
az emberi életről és halálról egyaránt, és mindezt a maga kétségeivel,

megválaszolatlan kérdéseivel, félelmeivel együtt a lehető legadekvátabb irodalmi formába is tudja önteni. Az elmúlástól, az emberi élet végétől való félelem természetes és ösztönös dolog, a költői beszélő pedig – immár szinte az angolszász konfesszionalista költők hangjára jellemző személyességgel élve – megvallani sem fél azt, amitől fél, és amiben kételkedik.⁶

A megvénhedt Isten című verseskötet Petőcz András eddigi költészetének letisztult és nagyívű, egyetemes emberi értékeket és kérdéseket elemző, egyúttal pedig megkapóan személyes szintézise. Az érett, bölcs költő, aki látszólag elidegenedett az őt körülvevő világtól és valóságtól, pontos, túéles és kivételesen érzékeny versekben ad számot véleményéről és megfigyeléseiről. Bibliai idézeteket mottóul választó versciklusai közepére egy megtört, részeges, öreg, toprongyos, gyarló, látszólag igen-igen kisszerű és emberi istenfigurát kreál, aki megtört, *megvénhedt* azt megtapasztalva, hová is jutott az általa teremtett, ám immár az ember által uralt világ, s kétségtelenül csalódott saját, mondjuk így, teremtési projektjének eredményeiben, saját teremtményeiben. Ez az öreg, toposzszerűen többnyire öregemberként megjelenő Isten olyan figura, akit a költői beszélő maga is megfigyelhet, akivel beszédbe elegyedhet, sőt, akivel még együtt is ihat, *horribile scriptu* be is rúghat. Látszólag elveszett a remény, ha már Isten is emberré / emberivé züllött saját reményvesztettségében, ám létezhet mindennek a kifordított Isten-metaforának egy másik, sokkal pozitívabb üzenetet sugalló értelmezése is...

Lehetséges ugyanis, hogy Isten nem kiábrándult az emberiségből / elhagyta az embert, s nem ezért degradálódik emberré, jelenik meg a költői beszélő előtt rendre látszólag igen gyarló emberi alakban. Ez a megjelenésére nézve *megvénhedt* Isten lehetséges, hogy csupán álcázza magát, és az őt körülvevő világnak megfelelő fizikai formában jelenik meg, hogy elvegyüljön és szemlélődjön. Hiszen a költői beszélő is utal rá, hogy csodás képességei, örökkévalósága, mindenhatósága, teremtő ereje talán nem vesztek el annak ellenére, ahogyan az ember előtt manifesztálódik... Hiszen az Újszövetségből már minden félreértést kizáróan ismerjük azt a történetet, mely a keresztény vallás és annak megváltásezménye legfontosabb alaptétele: az emberi testet öltött Isten, Jézus Krisztus történetét, aki eleve elrendelt módon halt

emberi alakban kereszthalált, hogy megváltsa az emberiséget bűneitől. A részeges, hajléktalanszerű, iszákos, gyengének és elesettnék tűnő, gyarló és kisszerű ember alakjába degradált Isten éppúgy lehet a mindenhatóban, a transzcendensben, és ezzel együtt a megváltásban való hit megingásának szimbóluma, mint a tervszerűen emberi testet öltő Isten alakja, aki nemhogy megkérdőjelezi, de éppen hogy megerősíteni próbálja a megváltásba vetett hitünket. Olyan formában jelenik meg ugyanis, amilyenek maguk az emberek, ezzel pedig nemhogy elkülönöződik tőlük, de éppen hogy közösséget vállal velük, emlékezteti őket önnön *tőle-való-ságukra*. Petőcz András verseskötete ebben az értelemben nemhogy nem kiábrándult és borúlátó, sokkal inkább az emberrel mint szükségszerűen gyarló létezővel minden körülmények között empatikus, s a végletekig humanista poézis. Az általa megalkotott istenfigura ugyan emberi, de első benyomásaink ellenére egyáltalán nem feltétlenül negatív értelemben. Mindössze arról van szó, hogy látszólag mindannyian szükségszerűen egy kisszerű I/isten kisszerű világában élünk, amelyben a minket teremtő Isten azért látszik kisszerűnek, mert elfogadja az embert a maga kisszerűségében, gyarlóságában, tökéletlenségében. Az ember tökéletlensége ugyanis a teremtés nagy tervének része volt a kezdetektől fogva, ezért nincs oka, hogy saját gyarlóságán szégyenkezzék, ám a neki adatott szabad akaratból kifolyólag tehet ellene, s végesre szabott földi életidejét, mely persze korántsem hiábavaló, töltheti értéket teremtve és jót cselekedve. Többek között ez az üzenet is kódolva van Petőcz András verseskötetében, ez pedig a költői beszélő minden látszólagos pesszimizmusa ellenére sokkal több optimizmusra ad okot, mint azt a mindenkori olvasó első olvasatra gondolná.

1 Hivatkozott kiadás: Petőcz András, *A megvándhadt Isten. (újabb versek)*, Szeged, Tisztatáj Kiadó, 2016.

2 Petőcz András költészetéről monografikus igénygel lásd ismét: G. Komoróczy Emőke, „*Ezer arccal, ezer alakban*”. *Formák és távlatok Petőcz András költészetében*, Budapest, Magyar Műhely Alapítvány, 2015.

3 Vö. Zsávolya Zoltán, *Stílusok között - korszakok fölött. Átfogó vázlat Petőcz András lírai munkásságáról*, in Petőcz András, *Petőcz András legszebb versei*, szerk. Zsávolya Zoltán, Dunaszerdahely, AB-Art Kiadó, 2012, 103-112.

4 Vö. Hörcher Eszter, *Kis magyar lacrimosa. Jelenéseink könyve*, Eső, 2016/3.

online: <http://www.esolap.hu/archive/75/1765.html>

5 Vö. Petőcz András, *Az Egészen Kicsi Kis Létező és egyéb történetek*, Budapest, Napkút Kiadó, 2014.

6 Vö. Bakonyi István, *A megfáradt világ. Petőcz András: A megvénhedt Isten*, Alföld, 2017/4, 101-103.

Egy kisszerű I/isten kisszerű világa, amelyben mi magunk is élünk

Kapcsolódó tanulmány *A megvénhedt Isten* című verseskötethez

Petőcz András *A megvénhedt Isten* címet, illetve ezzel együtt az *(újabb versek)* alcímet viselő verseskötete¹ szintetizálja mindazt, amit a kiváló költő az elmúlt negyven évben a költészetéről, és bizvást állíthatjuk, vele szoros összefüggésben az emberi létezésről megtudott. Az avantgárd felől a posztmodernen át érkezett, *ezer arccal és ezer alakban* megszólalni képes², kétségtelenül sokoldalú és sokhangú, sokféle műfajt és lírai megszólalásmódot sikerrel kipróbált Petőcz legújabb líráját a kifejezett nyelvi minimalizmus, bölcs letisztultság és kinyilatkoztatásszerű, szentenciózus hangvétel jellemzi, amely elemi erővel tudósít a minket körülvevő világról.

Szintetizáló kötetét a költő egy Meditatív költeménnyel, afféle lírai programmal kezdi, ezt pedig egy bibliai, a Királyok könyvéből vett mottó követi: „*Mikor pedig megvénhedt és megöregedett Dávid király, bár leplekkel takargatták be, mégsem bírt felmelegedni.*” Ezt követően a kötetet három nagyobb ciklusra osztotta fel – cikluskomponáló képessége egyébként már szinte minden korábbi verseskötetében is megmutatkozik³ –, ezek közül első az *Idegen tárgyak* címet viseli, melyet

legtalálóbban talán a külvilágtól, a szűkebb környezettől, illetve a félreérthetetlenül kelet-európai és magyar valóságtól való elidegenedés ciklusaként olvashatunk. Mottója ugyancsak a *Királyok könyvéből* való, a megidézett bibliai történet pedig kollektív megvakulás büntetéséről szól: „*És mikor azok hozzá lementek, könyörgött Elizeus az Úrnak, mondván: Verd meg ezt a népet vaksággal! És megveré őket vaksággal az Elizeus kívánsága szerint.*” Ennek a borúlato és elidegenedéssel teli helyzet- és világértékelésnek egyik legeklatásabb, legerősebb darabja talán a *Megfáradt ország* című vers, melyet érdemes teljes terjedelmében idéznünk:

Megfáradt ország

Megfáradt országot, járok, körülöttem fáradt, szomorú arcok,
szomorú arcok körülöttem, reménytelen pillantásokkal méregetnek,
méregetnek egyre, azt nézik, mitől is van bennem még erő,
erő, amely segít a lábaimat felemelni, vagy széttárni karjaimat.

Néha-néha csak éppen elfeküdni volna jó, mozdulatlanul nézni,
nézni bele a távolságba mintegy, belelélegezni a nagyvilágba,
a nagyvilágba, amely olyan messzire van tőlem, mint az égbolt,
az égbolt, amely pont olyan kék a nyári napon, mint egykor.

Olyan távoli minden, mondom, annyira szomorúan távoli.
Figyelek bele a messzi zajokba, mindabba, ami elhallik
hozzám, és nézem, hogyan hullik darabokra mindaz, ami régen,
vagy nem is olyan régen, még egész volt, kerek egész.

Megfáradt országot járok. Néha kiabálok az üres levegőéggel,
kiabálok, mint a bolond nő a szomszédomban, aki nagy zsákokat
cipel, amikor elhagyja otthonát, cipeli magával értékeit, félve,
remegve attól, hogy nem térhet már haza soha többé.

Poétikai és líraretorikai szempontból viszonylag egyszerűen megkomponált, mégis igen erőteljes, a szerző egyéni hangján megszólalni képes, négyszer négysornyi filozofikus-világmegnevező prózavers. A lírai én kristálytiszta értékkel és gondolkodik, nem fűz több magyarázatot a kortárs magyar valósághoz, mint amennyi szükséges, az olvasó pedig kétségkívül megérti, miről is van szó, és egyúttal magára és az őt körülvevő realitásra ismer a sorok között... A ciklusban egyébként ugyanezt a gondolatmenetet folytatják a hasonló szerkesztési elvek alapján működő, *Szomorú ország, A Hazugok földjén* című versek is, melyek egyúttal a kortárs magyar közéleti-politikai-közösségi költészetnek, ha létezik ilyen, (persze általános érvennyel, anélkül, hogy aktuálpolitikai szólásokat kezdenének el puffogatni) is új hangvételt kölcsönöznek.⁴ A valamivel optimistább, ám ugyancsak kinyilatkoztatásszerű, már-már a zen buddhista kóanok retorikájának letisztultságát idéző, ugyancsak erős költemény e ciklusból a Mondatok a szabadságról, melyet ismét csak érdemes teljes terjedelmében idéznünk, hogy *beszéljen* maga az elemző szöveg felett / helyett:

Mondatok a szabadságról

Ki szabadságot akar,
az szabadságot akar
egyszerű szavakkal,
vagy csak szavak nélkül.

Ki szabadságot akar,
az szabadságot akar,
ha hidat foglal, azzal,
ha tiltakozik, azzal,

hogy szóvá meri tenni,
mi szeretne lenni,
vagy, hogy mi a gondja,

hirtelen kimondja.

*

A szabadság ott van
a sárga rózsában,
a szabad madárban,
ki az égbe repül.

*

A szabadság ott van
mindenféle tettben,
a vágyban,
és az ágyban,

hogy nem közli senki,
miképp kell szeretni,
s főleg hogyan,
és boldogan

miként is élhetek.

Nem írhatnak elő
tevékenységeket,
parancsba
sem lehet adni,

hogy sikert sikerre halmozunk,
nem érdemes.

Ki szabadságot akar,

az szabadságot akar
haragos szavakkal,
vagy tán szavak nélkül.

*

A szabadság ott van
sok-sokezer tárgyban,
különböző színben,
és a változásban,

abban, hogy a bőröd
milyen árnyalattal
mutatja az ősöd,
és az érintése

éppen ma miféle.

Nem mondhatja senki,
papírt kell szerezni
ahhoz, hogy a társam
közös háztartásban
velem legyen.

*

Ki szabadságot akar,
az szabadságot akar,
mintha sziklára lép,
hogy messzire lásson.

*

A szabadság ott van
a sárga rózsában,
és a tulipánban,
meg az elmúlásban.

Szabad lesz az élet,
szabad lesz a madár,
az a szép közöttünk,
aki szabadon jár.

*

A szabadság ott van
minden gesztusodban,
ahogy a magasba emeled
a tekinteted,

ahogy eldadogod,
vagy talán suttogod,
mi az akaratod,
az lesz a szabadság.

És szabadság van abban
a vágyakozásban,
hogy jobban élhess végre,
tartozásod majdan

felírhasd az égre:
ebben szabadság van.

*

A szabadság ott van
a piros rózsában,
a kék nefelejcsben,
a megújulásban.

Ki szabadságot akar,
az szabadságot akar
egyenes szavakkal,
vagy amit tesz, azzal.

*

Ott van a szabadság
a mozdulatodban,
ahogy a tenyered
szüleid sírjára helyezed,

s könnycseppet hullajtasz
a talajra,
amiből egykoron kinőtt
őseid sarja,

ez lett a szabadság.

Apró ékszer neked,
viszont a hiánya:
magad pusztulása.

E pár kóan-mondatban gyakorlatilag minden benne van, amit egy költő az irodalmi nyelv erejével képes elmondani a szabadság – sokak által persze másként és másként értelmezett – fogalmáról, a lehető legáltalánosabb és egyetemesebb szabadságfogalmat használva, ragadva meg. Itt sincs felesleges beszéd, csak minimalista metaforák, gondosan megválogatott, patikamérlegesen kimért, kellő súllyal bíró szavak. E vers a reménysugár a mottó által sugallt kollektív vakságban és egyetemes elidegenedés-élményben, a ciklus további verseit pedig – többek között Ámos Imrének, Weöres Sándornak vagy épp Takács Zsuzsának dedikált költeményeket – pedig ugyancsak az elidegenedés és az elmúlás atmoszférája hatja át.

A verseskötet második ciklusa az *Ott, a szomszédban* címet viseli, mottóját pedig ezúttal Jeremiás könyvéből kölcsönzi: „*Bizony én mezítelenné teszem Ézsaut, titkait kijelentem, és el nem rejtőzhetik, magva elpusztul, és atyjafiai és szomszédai sem lesznek.*”. E ciklusban lép színre a könyv címét kölcsönző *megvénhedt Isten*, egy igen csak esendő és emberi istenfigura, aki a laza költői narráció szerint nem más, mint a költői beszélő szomszédja / ismerőse, mindenesetre egy olyan számos alakban, ám jellemzően megtört, megfáradt öregember képében megjelenő figura, akit a lírai narrátor igen gyakran lát, akivel igen gyakran találkozik. Az Isten nem egy versben egyenesen hajléktalanként, vagy legalábbis hajléktalanság közeli létállapotban leledző öregemberként jelenik meg, miként arról a *Nézem, ahogy az Isten* című vers is tanúskodik:

Nézem, ahogy az Isten

Nézem, ahogy csámborog az Isten
a sápadt uccán végestelen végig,
kezében palackkal. Gyöngye lőre,
mit hajnalonta iszogat a nép itt,

ez van nála is, szőlőt nem látott,

vegyszerből készített, pancsolt bor csupán:
ettől mámoros, s ettől is hiszi,
hogy csodára képes minden délután.

Reggel hosszan, nyitott szájjal alszik,
mint minden férfi, aki ad magára.
Álmában is a világot vigyázza.

Barackot fogyaszt majd, folyékony kajszit:
a pálinka minden mulatsága.
Így készül az Isten a halálra.

Ironikus és profán, az Istent mint szent és mindenható entitást erősen deszakralizáló, már-már blaszfémiába átcsapó sorok és metaforák ezek, amelyben egy utcán zavartan járkáló, olcsó bortól bódult, többek között paradox módon saját halálára (de hiszen Isten halhatatlan és örökkévaló, vagy ebben a magából kifordult világban már mégsem?!) készülő öregember képében láthatjuk igen erőteljesen az Istent. A megtört, túlságosan is emberi, kisszerű és gyarló Isten (vagy éppenséggel kisbetűvel: isten – kellene már írunk, hiába írja a költő nagyvonalúan még mindig nagybetűvel?) persze nem más, mint a költői beszélő szkepticizmusának, csalódottságának, kiábrándultságának megtestesítője, afféle magyarázat arra, miért és hogyan is hagyhatta el Isten a létező teremtet világot? *A hajléktalan Isten* című versben a gondolatmenet még szélsőségesebb metaforákkal folytatódik:

A hajléktalan Isten

A szállóra eljött megint az Öreg,
májfoltos kezében műanyag pohár,
suttogják, ő, aki a fiát keresi,
és miatta olykor visszajár.

Fehér szakálla van, loboncos haja,
nem láthatsz rajta különlegest,
bakancsát a vaságy mellé teszi,
s elnyugszik, hogyha leszáll az est.

Mondják azt is, hogy mindenható,
hogy ő lesz, aki mindenkin segít,
ha majd nagy lesz itt a baj.

Nem tudom, hogy igaz-e mindez,
de tény, hogy a léptei alatt
recseg a padló, omlik a talaj.

Itt az Isten már nem csupán a sejtetés szintjén, hanem kimondottan hajléktalan és nincstelen figura, aki immár egy hajléktalanszállón húzza meg magát, kezében ismét olcsó, rossz minőségű bort szorongat, aki ugyan teremtő-csodatévő képességei egy részét még megőrizte, hiszen még beszélnek róla, hogy ha nagy baj éri az emberiséget, majd ő csodát tesz, segít, ám minden vele kapcsolatos információ bizonytalan. Miként azt a lírai narráció felveszi, talán a fiát, Jézus Krisztust keresi, aki meghalt az emberiség bűneinek bocsánataért, ám csupán annyi bizonyos, hogy az Isten valamilyen oknál fogva igen emberi alakot öltött, és meglehetősen megfáradtnak, elaggottnak, Nietzschével szólva *túlságosan is emberinek* néz ki, önmagam karikatúrájaként van csupán jelen a saját maga által teremtett világban. A költői beszélő egyes költeményekben olykor csak szemléli és ábrázolja az Istent, vagy legalábbis általa annak gondolt alakot, másutt viszont személyes és közvetlen kapcsolatba kerül vele, miként arról például a ciklus utolsó verse, a *Velem van az Isten* című vers is tanúskodik:

Velem van az Isten

Itt ül a szobámban,
velem van az Isten.
Fiatal az arca,
öregebbnek hittem.

Öregebbnek hittem
a Teremtő Urat,
nézem, ahogy csendben,
piros borral mulat.

Piros borral mulat,
nyugtatgat és lázít,
áldja meg a Jó Sors,
ahogy kvaterkázik.

Ahogy kvaterkázik,
úgy telik az idő.
Én öregebb leszek,
fiatalabb lesz ő.

Végül köszöntöm majd
az újszülött Istent,
mikor ő üdvözöl,
meghalok itt, lent.

De most együtt iszunk,
épp az én szobámban,
„látod, élet vagyon,
s nem hűvös halál van”

így beszél az Isten,

emeli poharát,
kicsit viccelődik,
mert a szívembe lát.

*

Velem van az Isten,
éppen velem iszik:
magában danolgat,
merthogy részeg picit.

Az Isten ironikus-deszakralizáló költői ábrázolása persze itt sem marad el, hiszen a teremtő nem mást cselekszik, mint a költői beszélővel borozik és le is részegedik, ismét emberi, túlságosan is emberi alakban, azonban nem öregemberként jelenik meg, mint a korábbi szövegekben, hanem paradox módon a lírai beszélőnél mindenképpen fiatalabb, bár közelebből meg nem határozott korú férfiként. Petőcz András költői beszélője itt is igen paradox játékot űz, ugyanis azt az élményt fogalmazza meg versében, hogy ember és Isten, költői beszélő és mindenható vendége egymáshoz képest fordítva öregszik, és míg a halandó ember egyre öregebb lesz, s egyre közelebb kerül a szükségszerű elmúláshoz, úgy válik a halhatatlan és örökkévaló Isten egyre fiatalabbá. Furcsa és eredeti, a zsidó-keresztény kultúrkör istenképéhez képest inverz istenábrázolás ez, hiszen az általunk, többnyire közép-kelet-európai olvasók által ismert, vagy legalábbis ismertnek vélt istenfogalom teremt és adja, nem pedig elveszi az (egyébként persze szükségszerűen véges) életet, és semmiképpen sem táplálkozik és nyeri erejét a halandó ember elmúlásából, miként Petőcz András inverz istenábrázolása azt sejteti velünk. Bizonytalan, szkeptikus, és minden humor, irónia ellenére adott esetben pesszimista istenábrázolás ez, melyben a teremtő Isten nyilván nem mást testesít meg, mint a megnyilatkozó ember elmúlástól való ősi és természetes félelmét...

A kötet harmadik, egyúttal utolsó ciklusa grandiózus és negatív asszociációkat sejtető címet visel: A lezárult idő, mottója pedig ugyancsak a Bibliából való, ezúttal a *Zsoltárok könyvéből*, ám a mottó a címmel és a korábbi mottókkal ellentétben sokkal pozitívabb tartalmú, s Isten örökkévalóságát hirdeti: „*A Sionról, amelynek szépsége tökéletes, fényeskedik Isten.*” A lét- és világösszegző, az emberen és az őt körülvevő világról továbbra is igen határozott és negatív értékítéletet mondó ciklus nyitóverse, az *Ahol háború van* címet viselő szöveg a korábban is bravúrosan és eredményesen működő kóan-retorikával mond félreérthetetlen költői véleményt az emberi létmód egyik legborzalmasabb jelenségéről, a sajnos a világ kevésbé szerencsésebb részein még napjainkban is általánosnak számító háborúról:

Ahol háború van

Ahol háború van,
ott polgárháború van,
polgárok tüzelnek
valamiféle állam
állampolgáraitra.

Ahol polgárháború van,
ott háború van,
fegyverekből lőnek,
fegyveresekre,
vagy fegyvertelenekre.

Éjszaka alszik, aki alszik,
sörétes puskát nem emel senkire.

Csak a gyermek nem alszik,
aki fél, helyette farkaszemet néz

a gyilkos szándékú ismeretlennel.

Csak a gyermek nem alszik:
nagy kerek szemével bámul,
s nem érti a sötétség beteges,
ostoba démonait.

Ezek a sorok sem igazán kívánnak mélyebb értelmezői kommentárt, hiszen a költő oly módon komponálta meg őket, hogy képesek saját tartalmukat a mindenkori olvasónak maradéktalanul elmondani, *magukért beszélni*. A ciklus további részében Petőcz András az antikvitáshoz nyúlik vissza, s több vers erejéig megszemélyesít két retorikai-esztétikai-filozófiai fogalmat, mégpedig a *pátoszt* és az *ethoszt*. Ennek a fogalom-megszemélyesítésnek igen jó példája a Levél Pathoszhoz című költemény:

Levél Pathoszhoz

Pathosz, egykori küzdő, nevedben
gyilkosok sétálnak utcáinkon,
gépkarabélyokat lóbálnak,
mikéntha phallosokat.

Háborúban élünk, az ölés
tudományát PhD-fokozaton
oktatják beszűkült agyú
professzorok, és szavaikhoz

Téged rendelnek hozzá, Pathosz,
s Te tűröd ezt, sőt, hiúságodat
ezzel a ténnyel kényezteted.

Ethosz! Ő az, akit a helyedbe várunk,

hűvös nyugalma biztonságot ad,
túlzott indulataid messzire űzi

Ugyancsak borúlátó és ironikus, ámde filozófiai mélységű megállapítása ez annak, hogy a pátosz mint esztétikai élmény és kategória hogyan társul példának okáért a hadviseléshez, az emberek iparszerű és intézményesített egymás általi legyilkolásához, s rávilágít egyúttal arra is, mindennapi emberi életünkben mennyire hiányzik, távol van az *ethosz*, az erkölcsös magatartást, a jó és a rossz közti különbség megtételének ösztönös képessége. A további versekben a költői beszélő egyetlen barátjaként és utolsó mentsváráként jelenik meg – és itt keveredik és utal egymásra többszörösen Petőcz András költői és prózáirói életműve – a szerző egyik mesés elemekkel átszőtt, mágikus realista kisregényének⁵ hőse, az *Egészen Kicsi Kis Létező*, aki egyébként valószínűleg nem más, mint a költő legkisebb lányának alteregója (neki dedikálta ugyanis azonos című prózakötetét):

Séta a Létezővel

Sétálgatok a sápadt uccán,
velem van épp a Létező,
körülettünk minden nedves,
síkos és hideg:
kapualjból idegen lép elő.

Nincs nálam fegyver, semmiféle,
harcom megvívni nem tudom,
újból, s újból támadhatnak
mindazok, akik
megtámadtak egy szürke hajnalon.

Régen volt ez! A sápadt uccán

védtelen botorkálhat ő,
mégis győztes, mégis erős
egyetlen társam:
az Egészen Kicsi Kis Létező.

Felemelt fejjel megyek tovább,
nem érint meg harsány szavuk,
és az ucca olyan csendes,
mint vihar előtt
bezárt ablakok, spaletták, kapuk.

Az Egészen Kicsi Kis Létező az azonos című kisregényben sem más, mint az (egyébként reneszánsz kori festőművész) én-elbeszélő (fogadott?) lánya, akit a világon a legjobban szeret, és aki voltaképpen egyedüli támasza az őt körülvevő, igencsak könyörtelen, csalódást csalódásra okozó világban. Petőcz András lírai beszélője itt ezt a gondolati ívet fűzi tovább, féleérthetetlenül kimondva, hogy a hányatott sorsú ember utolsó mentsvára talán rokonai, családtagjai szeretete lehet, ez pedig minden viszontagság ellenére hatalmas erőt képest adni. A ciklus címét kölcsönző, annak, és persze egyúttal az egész kötet utolsó verse, *A lezárult idő* nem más, mint filozofikus mélységű költői számvetés, mely ha nem is könnyen, de elfogadja az emberi lét végességének természetességét és szükségszerűségét:

A lezárult idő

Valamit kezdenem kellene mindazzal,
ami mostanság hajnalban körbevesz engem.

Úgy négy óra tájban arra riadok, arra
a furcsa gondolatra, hogy hamarosan meg fogok halni.

Nem a halál ténye izgat, nem is az azt megelőző

és nyilvánvalóan elkerülhetetlen szenvedésé,
hanem, hogy nem, hogy egyáltalában nem
végeztem el a feladatomat, amiért itt, és most,
és mindörökké és ebben a pillanatban ---

Émelygés fog el, hajnalonta, valamiféle korai jele ez
testem leépülésének. Nem félek, nem szorongok,
csak az elvégzetlen munka idegesít, mindaz, amit
megtehettem volna, de – valamiért – nem tettem meg.

Annyira szeretném, hogy több időm legyen!

Időhegyeken szeretnék keresztülgázolni, és
gondolatban már meg is teszem, időhegyek
magasodnak elém, és megmászom a magasba
nyúló időcsúcsokat, és az elvégzett munka
lobogóját tűzöm ki hihetetlen magasságokban,

aztán még időóceánok is hevernek a lábaim
előtt, és én átúszom ezeket a tengereket, és
így magamhoz ölelem mindazt, ami idő,
a hegyeket, meg a végtelen óceánokat, mert
hatalmasabb vagyok még náluk is.

És felriadva, mégis kábán, félálomban azon
töpregek, miért is alakult minden úgy, ahogyan
éppen alakult, és miért is olyan végtelenül és
szorongatóan időhiányos körülöttünk minden.

Amikor reggel megjelennek az első napsugarak,
lehunyom a szemem, és kissé elszomorodom,

túl vagyok egy újabb éjszakán, mondom magamban,
és nem vagyok túl mindenféle, ótvaros gondon.

Látod, az időt, a régi barátot, aki veled haladt,
elveszíted , mondom magamban, és lassan közelít
a perc, a lezárult idő, valamiféle utolsó pillanat.

Jelentékeny kortárs létösszegző költemény, melynek szerzője kétségtelenül sokat tud az emberi életről és halálról egyaránt, és mindezt a maga kétségeivel, megválaszolatlan kérdéseivel, félelmeivel együtt a lehető legadekvátabb irodalmi formába is tudja önteni. Az elmúlástól, az emberi élet végétől való félelem természetes és ösztönös dolog, a költői beszélő pedig – immár szinte az angolszász konfesszionalista költők hangjára jellemző személyességgel élve – megvallani sem fél azt, amitől fél, és amiben kételkedik.⁶

A megvénhedt Isten című verseskötet Petőcz András eddigi költészetének letisztult és nagyívű, egyetemes emberi értékeket és kérdéseket elemző, egyúttal pedig megkapóan személyes szintézise. Az érett, bölcs költő, aki látszólag elidegenedett az őt körülvevő világtól és valóságtól, pontos, túéles és kivételesen érzékeny versekben ad számot véleményéről és megfigyeléseiről. Bibliai idézeteket mottóul választó versciklusai közepére egy megtört, részeges, öreg, toprongyos, gyarló, látszólag igen-igen kisszerű és emberi istenfigurát kreál, aki megtört, *megvénhedt* azt megtapasztalva, hová is jutott az általa teremtett, ám immár az ember által uralt világ, s kétségtelenül csalódott saját, mondjuk így, teremtési projektjének eredményeiben, saját teremtményeiben. Ez az öreg, toposzszerűen többnyire öregemberként megjelenő Isten olyan figura, akit a költői beszélő maga is megfigyelhet, akivel beszédbe elegyedhet, sőt, akivel még együtt is ihat, *horribile scriptu* be is rúghat. Látszólag elveszett a remény, ha már Isten is emberré / emberivé züllött saját reményvesztettségében, ám létezhet mindennek a kifordított Isten-metaforának egy másik, sokkal pozitívabb üzenetet sugalló értelmezése is...

Lehetséges ugyanis, hogy Isten nem kiábrándult az emberiségből / elhagyta az embert, s nem ezért degradálódik emberré, jelenik meg a költői beszélő előtt rendre látszólag igen gyarló emberi alakban. Ez a megjelenésére nézve *megvénhedt* Isten lehetséges, hogy csupán álcázza magát, és az őt körülvevő világnak megfelelő fizikai formában jelenik meg, hogy elvegyüljön és szemlélődjön. Hiszen a költői beszélő is utal rá, hogy csodás képességei, örökkévalósága, mindenhatósága, teremtő ereje talán nem vesztek el annak ellenére, ahogyan az ember előtt manifesztálódik... Hiszen az Újszövetségből már minden félreértést kizáróan ismerjük azt a történetet, mely a keresztény vallás és annak megváltásezménye legfontosabb alaptétele: az emberi testet öltött Isten, Jézus Krisztus történetét, aki eleve elrendelt módon halt emberi alakban kereszthalált, hogy megváltsa az emberiséget bűneitől. A részeges, hajléktalanszerű, iszákos, gyengének és elesettnek tűnő, gyarló és kisszerű ember alakjába degradált Isten éppúgy lehet a mindenhatóban, a transzcendensben, és ezzel együtt a megváltásban való hit megingásának szimbóluma, mint a tervszerűen emberi testet öltő Isten alakja, aki nemhogy megkérdőjelezi, de éppen hogy megerősíteni próbálja a megváltásba vetett hitünket. Olyan formában jelenik meg ugyanis, amilyenek maguk az emberek, ezzel pedig nemhogy elkülönöződik tőlük, de éppen hogy közösséget vállal velük, emlékezteti őket önnön *tőle-való-ságukra*. Petőcz András verseskötete ebben az értelemben nemhogy nem kiábrándult és borúlátó, sokkal inkább az emberrel mint szükségszerűen gyarló létezővel minden körülmények között empatikus, s a végletekig humanista poézis. Az általa megalkotott istenfigura ugyan emberi, de első benyomásaink ellenére egyáltalán nem feltétlenül negatív értelemben. Mindössze arról van szó, hogy látszólag mindannyian szükségszerűen egy kisszerű I/isten kisszerű világában élünk, amelyben a minket teremtő Isten azért látszik kisszerűnek, mert elfogadja az embert a maga kisszerűségében, gyarlóságában, tökéletlenségében. Az ember tökéletlensége ugyanis a teremtés nagy tervének része volt a kezdetektől fogva, ezért nincs oka, hogy saját gyarlóságán szégyenkezzék, ám a neki adatott szabad akaratból kifolyólag tehet ellene, s végesre szabott földi életidejét, mely persze korántsem hiábavaló, töltheti értéket teremtve és jót cselekedve. Többek között ez az üzenet is kódolva van

Petőcz András verseskötetében, ez pedig a költői beszélő minden látszólagos pesszimizmusa ellenére sokkal több optimizmusra ad okot, mint azt a mindenkori olvasó első olvasatra gondolná.

1 Hivatkozott kiadás: Petőcz András, *A megvénhedt Isten. (újabb versek)*, Szeged, Tisztatáj Kiadó, 2016.

2 Petőcz András költészetéről monografikus igényrel lásd ismét: G. Komoróczy Emőke, „*Ezer arccal, ezer alakban*”. *Formák és távlatok Petőcz András költészetében*, Budapest, Magyar Műhely Alapítvány, 2015.

3 Vö. Zsávolya Zoltán, *Stílusok között - korszakok fölött. Átfogó vázlat Petőcz András lírai munkásságáról*, in Petőcz András, *Petőcz András legszebb versei*, szerk. Zsávolya Zoltán, Dunaszerdahely, AB-Art Kiadó, 2012, 103-112.

4 Vö. Hörcher Eszter, *Kis magyar lacrimosa. Jelenéseink könyve*, Eső, 2016/3.

online: <http://www.esolap.hu/archive/75/1765.html>

5 Vö. Petőcz András, *Az Egészen Kicsi Kis Létező és egyéb történetek*, Budapest, Napkút Kiadó, 2014.

6 Vö. Bakonyi István, *A megfáradt világ. Petőcz András: A megvénhedt Isten*, Alföld, 2017/4, 101-103.